

JEGYZETEK

- 1 EU Pályázati Portál [Elektronikus dokumentum].
A letöltés helye: http://eupalyazatiportal.hu/tamop_programleiras/
A letöltés ideje: [2012. február 3.]
- 2 Az adatok forrása: http://eupalyazatiportal.hu/tamop_programleiras/
A letöltés ideje: [2012. február 3.]
- 3 Pályázati felhívás a Társadalmi Megújulás Operatív Program „Tudásdepó-Expressz”- A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében című pályázatához [Elektronikus dokumentum]
A letöltés helye: http://www.nfu.hu/download/24718/TAMOP_324_09_felhivas1118.pdf
A letöltés ideje: [2012. február 3.]
- 4 Az elérés helye: <http://konyvtar.elte.hu>
- 5 Elérhetőség: <https://www.facebook.com/pages/ELTE-Egyetemi-K%C3%B6nyvt%C3%A1r/122214191147738>

Kálóczi Katalin-Sándor Judit-Székelyné Török Tünde

Könyvtárközi kölcsönzés a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban

2005. november 11-én Medgyessy Péter miniszterelnök adta át a felújított Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárat. Az ünnepélyes ceremónián közel 450 vendéget fogadtunk. Olvasóink december 1-jétől látogathatták megújult könyvtárunkat. Az előtte lévő időkben minden munkafolyamatban érezte hatását az intézményünk kedvezőtlen, kultéri elhelyezése, amelynek következtében csökkent az olvasói igénybevétel, ezzel együtt a könyvtárközi kérések száma is drasztikusan visszaesett.

Az építkezés befejeztével természetesen a könyvtár szervezeti és működési rendje is megváltozott. 2006 novemberében elkezdtük ISO alapú minőségirányítási rendszerünk kiépítését, 2007. május 1-jétől működtetjük a rendszert, amelynek megfelelőségét a CERTOP termék- és rendszertanúsító szervezet 2007 novemberében tanúsítvánnyal igazolta. Az új épület minden tekintetben beváltotta a hozzá fűzött reményeket.¹

A könyvtárközi kölcsönzés intézését 2010 szeptemberében vettem át. Megörültem a feladatnak, régi vágyam volt, hogy könyvtárközi kölcsönző lehessen, hiszen tájékoztató könyvtárosként nap mint nap találkozom azzal a helyzettel, hogy az olvasó a keresett könyvet vagy könyveket nem találja könyvtárunkban. Ilyen esetben rögtön fel is tudom ajánlani a lehetőséget, hogy akár más könyvtárak állományai is

rendelkezésre állhatnak. Az esetek többségében ez nyitott fülekre is talál, hiszen még mindig vannak olyanok, akik nem tudják, hogy ilyen szolgáltatás is létezik. És mivel napi kapcsolatban vagyok az olvasókkal, rögtön a kezébe is adhatom a kérelmet, nem kell átirányítanom máshová. Tapasztalataink szerint az olvasók nem igazán szeretik, ha újabb és újabb kollégákhoz, illetve emeletről emeletre kell menniük, hogy dolgaikat intézhessék.

Az alábbi táblázat jól szemlélteti az utóbbi évek forgalmának alakulását a könyvtárközi kölcsönzésben.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Beérkezett kérés	49	71	77	47	65	116	168
Teljesített kérés	31	53	77	47	65	116	168
Küldött kérés	96	262	148	390	426	504	553
Teljesített kérés	77	201	133	394	426	488	539
Összesen	145	333	225	479	514	620	721

A táblázatból látható, hogy 2007-ben jelentős visszaesés volt az előző évhez képest. Ennek az volt az oka, hogy az év első felében – az Állami Számvevőszék javaslatára – pénzes szolgáltatás lett a könyvtárközi kölcsönzés (a visszaküldés postaköltségét kellett megtérítenie az olvasóknak). Ekkor sokan meggondolták, kéri-e a dokumentumot. Ez az állapot szerencsére nem tartott sokáig. Bár a minisztérium támogatást nyújt az eredeti dokumentumok szolgáltatásának postaköltségére, a növekedő könyvtárközi forgalom és a postai díjnövekedés miatt 2007-től csupán az eredeti dokumentum elküldésének postaköltségét tudja átvállalni, a visszaküldés díját pedig a kérő könyvtár vagy az olvasó fizeti meg. Szerencsére könyvtárunk abban a helyzetben van, hogy ezt át tudja vállalni, így olvasóinknak csak abban az esetben kell fizetniük, ha nem eredeti dokumentumot, hanem fénymásolatot kérnek. Az utóbbi két évben ugrásszerűen megnőtt a kért, valamint a küldött könyvek száma is. Ezzel együtt emelkedett a megyében lévő városi és községi könyvtárak által kért könyvek száma. Ennek két oka is van. Egyrészt a szűkös anyagi lehetőségek miatt a kistérségi könyvtáraknak nincs lehetőségük minden könyv beszerzésére, ezért – mint ODR-könyvtár – egyfajta közvetítőként működünk kérő és küldő könyvtár között. Másrészt igyekszünk jobban propagálni a szolgáltatást, ennek egyik formája a *Könyvtárosok Hírlevele Szabolcs-Szatmár-Bereg megye könyvtárosainak*, amelyet könyvtárunk idén januártól kezdett terjeszteni. A honlapunkra is felkerül majd egy bővebb ismertető a könyvtárközi kölcsönzésről, valamint a *Könyvtárhasználati Útmutató*ban is található róla információ, amit minden beiratkozott olvasónk megkap az olvasójegye mellé.

Sajnos, az utóbbi idők gazdasági helyzete nálunk is éreztette hatását, forrásaink csökkentek, egyre kevesebbet költhetünk új beszerzésekre, ez is oka annak, hogy mind több kérést kell küldenünk más könyvtáraknak, ha olvasóinkat maradéktalanul ki akarjuk szolgálni. A 2010-es év volt a legrosszabb, az önkormányzat az eredeti előirányzat szerinti összeget sem tudta biztosítani az állománygyarapításra, így e bizonytalanság okán visszafogtuk a gyarapítást, ennek következménye lett az évtizedes mélypont. 8000 kötet alatt utoljára 1998-ban volt a gyarapodásunk. Minden dokumentumtípusból csökkent a beszerzés, kivéve az aprónyomatványokat,

amelyek főként köteles példányból származnak. A következő táblázatban nyomon követhetők a beszerzéseink. Az adatok csak a könyvjellegű dokumentumokra vonatkoznak (könyv, bekötött folyóirat, brosúra, jegyzet, pótlapcsomag).

Gyarapodás

2005		2006		2007	
darab	érték	darab	érték	darab	érték
9588	13 861 770,-	12 655	19 166 326,-	7836	12 004 362,-
Változás a 2004. évhez képest +20%		Változás a 2005. évhez képest +32%		Változás a 2006. évhez képest -38%	

2008		2009		2010	
darab	érték	darab	érték	darab	érték
9334	14 763 417,-	8321	13 386 784,-	6400	10 522 114,-
Változás a 2007. évhez képest +19%		Változás a 2008. évhez képest -11%		Változás a 2009. évhez képest -23%	

A könyvtárközi kérések jelentős hányadát a különféle szakkönyvek teszik ki. Ezek esetében legtöbbször nagyon fontos a friss kiadás, nekünk pedig nem áll módunkban minden dokumentumból a legfrissebbet beszerezni. Általában tanulóinkhoz kérik az olvasók a könyveket, esetleg folyóiratcikkeket. Manapság kevés az a főiskola vagy egyetem, amely a kellő számú szakkönyvet, jegyzetet meg tudná vásárolni. A hallgatók pedig a magas könyvárak miatt is igyekeznek kihasználni a könyvtár nyújtotta lehetőségeket.

A szolgáltatás igénybevevőinek kisebb csoportja, amelynek tagjai saját szórakozásukra, esetleg hobbiikhoz keresnek könyvet. Jó példa erre a *Warhammer* sorozat, amiből könyvtárunk természetesen nem tud beszerezni minden példányt.

A kérések nagyobb hányadát főleg a társadalomtudományokkal foglalkozó könyvek, illetve cikkek teszik ki, kivált a pedagógia a jog és a kriminalisztika területéről. Az alkalmazott tudományokon belül a műszaki és orvosi témák a legkeresettebbek. Mindez érthető is, hiszen nem szakkönyvtár vagyunk. Mindezek mellett egyre szaporodnak a szépirodalmi kérések is, főként a kistérségi könyvtárak olvasóit látjuk el kötelező és szórakoztató irodalommal.

Előfordul, hogy a kérés teljesítéséhez nem áll rendelkezésemre elég bibliográfiai adat, illetve a megadott adatok hibásak. Leggyakoribb eset az, hogy könyvként tüntetnek fel folyóiratcikket vagy könyvfejezetet, tanulmányt. Mít lehet ilyenkor tenni? Nem olyan régen több középiskolás is kereste R. Várkonyi Ágnes *Befejezetlen történelem* című könyvét, amiről kiderült, hogy nem is könyv, hanem egy fejezet a szerző *A Rákóczi-szabadságharc* című művéből.

Első lépésként tehát megpróbálkozom az adatok pontosításával, ehhez segítséget nyújtanak a különféle cikkadatbázisok, a MATARKA, az EPA. Ha nincs eredmény, jöhetnek az adott szakterülethez kapcsolódó adatbázisok, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, irodalmi, szociológiai adatbázisai, a HUMANUS stb. A legtöbb esetben azonban egy internetes keresőbe beírt kérdés is eredményre vezet. Sok szerzőnek pedig honlapja is van, ahol a bibliográfiája minden esetben megtalálható.

A szolgáltatást igénybe veheti könyvtárunk bármely beiratkozott olvasója, aki vállalja a könyvtárközi kölcsönzési szabályok betartását. A belföldi dokumentum-kölcsönzés ingyenes, a visszaküldés postaköltségét átvállaljuk olvasóitól. A másolatok árát a szolgáltató könyvtár állapítja meg, azt az olvasónak kell megfizetnie. Külföldről kizárólag olyan dokumentumot vagy másolatot rendelünk meg, amely magyarországi könyvtárakban sehol nem található meg.

A külföldi könyvtárközi kölcsönzés díja 4500 Ft/kötet. Olvasóinktól könyvtárközi kölcsönzési kérést nem fogadunk el a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár bármely fiókkönyvtárában megtalálható dokumentumra, illetve olvasótermi példányokra.

A könyvtárközi kéréseket minden esetben az Országos Dokumentum-ellátási Rendszeren keresztül szoktuk intézni. Ez legtöbbször gyors és zökkenőmentes szokott lenni, kivétel abban az esetben van, ha olyan könyvtárból vagyok kénytelen kérni, amelyeknek nem elérhető a honlapja vagy más technikai problémák lépnek fel. Másik bosszantó probléma, hogy a kérések sorsa nem nyomon követhető. Sokszor nem tudható: a kérés beérkezett-e a könyvtárba, s ha igen, akkor teljesíthető-e. Persze vannak olyan kollégák, akik rögtön visszajeleznek, hogy küldik a dokumentumot vagy sem. Remélhetőleg a MOKKA és az ODR összevonásával ez a gond is kiküszöbölhető lesz.

Az ügyműködés során próbálok mindig naprakész lenni, most legutóbb a Tatabányán megrendezett XI. ODR Konferencián vettem részt, ahol nagyon sok új és hasznos információra tettem szert. A konferencián neves előadók (Bánkeszi Katalin, Koltay Klára, Czoboly Miklós) mutatták be, hol tart a MOKKA–ODR közös katalógus fejlesztése. Az európai uniós forrásokból támogatott, országos szintű könyvtári fejlesztési programok között kiemelkedő szerepet játszik a Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA) átalakítása, funkcióinak bővítése, működésének korszerűsítése, valamint a katalógus felkészítése az ODR-szolgáltatás igényeinek a kielégítésére is. Bánkeszi Katalin elmondta, hogy a TÁMOP-pályázat kapcsán végre lehetőség nyílt arra, hogy a MOKKA-nak és az ODR-nek egy közös katalógusa legyen, és ebből a közös katalógusból lekeresve lehessen minden adatot megtudni a könyvtárak állományából, egyrészt ami az olvasókat, másrészt pedig ami a szolgáltató könyvtárat érdekelheti.

Természetesen a fejlesztés során nagyon sok nehézséggel találták szembe magukat, sajnos, olyanokkal is amelyek megoldása jelentős erőforrásokat igényelt és sok időt vett igénybe. Az egyik ilyen volt, hogy megcsúsztak a pályázatok, így késve tudtak hozzákezdeni a megvalósításhoz is. Némi határidő-módosítással persze nyertek vissza az időből, de nem annyit, amennyire szükség lett volna. Ez év végéig azonban szeretnék megoldani a komplett átadást teljes funkcionalitással.²

Újdonság még, hogy kibővült a könyvtárak köre: a MOKKA korábbi tagkönyvtáraival, további ODR-könyvtárakkal, illetve a TÁMOP keretében feltöltést vállalt partnerekkel (új partnerek feltöltése folyamatos). A Nemzeti Periodika Adatbázis is betöltésre került a MOKKA–ODR-be; egyelőre 4000 rekordnál tartanak. Ezen kívül még rengeteg újdonság és hasznos funkció jelenik meg, például a kérések élettörténete nyomon követhető, egyes státuszváltozásokhoz üzenetküldés is köthető, amit a kérő és szolgáltató könyvtár egyaránt láthat; olvasói adatbázisba regisztrált olvasók is indíthatnak kérést abba a könyvtárba, ahová be vannak iratkozva; az egyes kérésekhez költségek is csatolhatóak.

Jómagam alig várom már, hogy használható legyen a közös katalógus, megkönnyítené a dolgunkat, főleg hogy egyetlen felületen lehetne keresni és a kéréseket is feladni. Addig is napi munkám során mindenképpen arra törekszem, hogy olvasóink nem csak a saját állományunk, hanem a teljes dokumentumellátási-rendszer elégedett felhasználói legyenek, és minél gyorsabban jussanak hozzá a számukra fontos dokumentumokhoz.

JEGYZETEK

- 1 Nagy László: A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár újjáépítése. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2008. 7. sz. 37. p.
- 2 Bánkeszi Katalin–Koltay Klára: Mi újság a MOKKA háza táján? A közös katalógus továbbfejlesztése az Országos Dokumentumellátó Rendszer és a könyvtárak szolgálatában. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2011. 2. sz. 47. p.

Simon Szilvia

„KUL-Túra Élmény” órák a Berzsenyi Dániel Könyvtárban

2009-ben a Kulturális Turizmus Évéhez kapcsolódva az Oktatási és Kulturális Minisztérium „Nagy KUL-TÚRA” címmel pályázatot hirdetett. Célul tűzték ki, hogy a diákok informális keretek között, élményszerű programok révén ismerkedjenek meg a közgyűjteményekben őrzött tudásanyaggal. A pályázatra a Berzsenyi Dániel Könyvtár több javaslattal jelentkezett, amelyek megvalósításhoz kisebb összegű támogatást kapott.

A pályázat keretében megvalósított „KUL-Túra Élmény” mappáink – izgalmas könyvtárbeutazással egybekötött csoportos foglalkozáson bemutatandó – unikális dokumentumok címlapjának fotómásolatát és hozzá kapcsolódó képi és írásos érdekességeket tartalmaznak. A mappák három témakört ölelnek fel, egyik könyvtári óráink általános művelődéstörténeti kalandozást, a másik két foglalkozás pedig – többek között Vas megyei – irodalmi barangolást kínál könyvtári keretek között.

A Berzsenyi Dániel Könyvtár muzeális gyűjteményének túlnyomó többsége jogelődjei állományából származik. Az induló gyűjtemény a XIX. század során a Szombathelyi Casino, a Szombathelyi Ifjúsági Kör és magánszemélyek jóvoltából is gyarapodott. A XX. századi legnagyobb mértékű állománygyarapítás Pável Ágoston vezetői tevékenységéhez kötődik. Pável már különgyűjteményként tárta fel az 1800 előtti nyomtatványokat. A muzeális könyvtári dokumentumok körét időközben kiterjesztettük a megjelenés idejétől függetlenül különlegességnek